

Kernpunten

- **Het televisietoestel blijft een vaste waarde in het mediadiet van Vlamingen.** Ruim 98% van de Vlamingen die bevestigd werden in de Participatiesurvey 2020 geeft aan gedurende de afgelopen maand een televisietoestel gebruikt te hebben.
- **Het gebruik van een smartphone kent een sterke toename sinds 2014.** Een reflectie van een sterk veranderend medialandschap. Het maandelijks gebruik van een smartphone steeg sinds de vorige editie van de Participatiesurvey met ruim 43 procentpunten tot 86% in 2020. Inmiddels is de smartphone dan ook niet meer weg te denken uit ons dagelijks leven, in het bijzonder bij jongeren en hoogopgeleiden. Toch toont de analyse naar de opleidingskloof in maandelijks smartphonegebruik dat de kloof die in 2014 nog werd opgetekend in 2020 stilaan gedicht wordt.
- **2020 kent een lichte toename in het gebruik van spelconsoles, al blijft gaming (via spelconsole) sterk gekenmerkt door leeftijd en geslacht.** Zo'n 19% van de respondenten in de Participatiesurvey 2020 geeft aan gedurende de voorbije maand een spelconsole gebruikt te hebben. Vooral mannen en jongeren (15- tot 25-jarigen) vertonen een hogere odds om spelconsoles te gebruiken.
- **Draagbare mediaspelers zoals iPods en mp3-spelers zien weinig gebruik.** Slechts 16% van de respondenten geeft aan deze toestellen te gebruiken, een lichte daling sinds 2014. De mediaconvergentie en opkomst van de smartphone in de laatste jaren biedt hiervoor een mogelijke verklaring.
- **Het maandelijks gebruik van een papieren krant zakt verder weg in 2020.** Bovendien blijken vooral hoogopgeleiden en oudere leeftijdsgroepen een hogere kans te vertonen om gedurende de afgelopen maand een papieren krant te hebben gelezen.
- **In 2020 tekenen we een verdere toename op in gebruik van computers, tablets, en e-readers gedurende de afgelopen maand, al blijft een leeftijds-kloof in gebruik merkbaar.** Ruim 88% van de respondenten geeft in 2020 aan een computer, tablet, of e-reader gebruikt te hebben. Al merken we op dat hoofdzakelijk hoogopgeleiden een hogere kans vertonen deze toestellen gebruiken, en dat oudere leeftijdsgroepen een significant lagere kans vertonen voor gebruik van deze media.
- **De digitale kloof zet zich in 2020 verder.** De analyses naar de impact van opleidingsniveau op mediagebruik leggen immers de vinger op een aanhoudend en merkbaar verschil in het maandelijks gebruik van computers, tablets, en e-readers in Vlaanderen.

Inleiding

Media zijn voortdurend in verandering. Communicatiewetenschappers spreken vaak in één adem van de convergentie van het medialandschap, waaronder wordt begrepen dat verschillende media steeds meer naar elkaar toegroeien. Die convergentie zorgt ervoor dat gebruikers een groeiend aantal mogelijkheden kennen om media te consumeren, zo kan televisiekijken tegenwoordig zowel via een traditioneel televisietoestel als via de smartphone of computer. Daarnaast toont zich een digitale versnelling sinds 2014 die het medialandschap sterk beïnvloedde. In 2014 zag Vlaanderen nog maar net de intrede van Netflix, een inmiddels vaste waarde in het mediadiet van Vlaamse gebruikers. Daarnaast werd de smartphone een steeds belangrijker medium voor Vlaamse mediagebruikers (Vandendriessche et al., 2021).

Om deze veranderingen blijvend in kaart te brengen, peilt de participatiesurvey naar het gebruik van een aantal traditionele en meer moderne mediatoestellen. Door eveneens de gebruiksfrequentie te bevragen, verschilt deze vraag licht ten opzichte van 2014. Dit laat toe om op fijnmazigere wijze veranderingen in mediagebruik vast te stellen. Daarnaast werden ook enkele nieuwe categorieën toegevoegd aan de bevraging in de vragenlijst van 2020, dit teneinde een zo breed mogelijke waaier aan toestellen in rekening te kunnen nemen.

De participatiesurvey operationaliseert mediagebruik aan de hand van de vraag: “Kan u voor elk van deze media aangeven hoe vaak u deze de voorbije maand gebruikt heeft?”. Er wordt gekozen voor een referentieperiode van één maand omdat de tijdsschalen in mediagebruik doorgaans kleiner zijn dan bij andere activiteiten. Een sporadisch gebruik van media (in dit geval minder dan maandelijks) stemt zo in de praktijk quasi overeen met niet-gebruik. Hoewel deze vraag in de Participatiesurvey 2020 bevraagd wordt aan de hand van meerdere antwoordcategorieën gaande van ‘niet de voorbije maand’ tot ‘meermaals per dag’, wordt in deze Facts & Figures een gebruik gemaakt van een hercodering naar dichotome variabelen (1= ten minste maandelijks; 0= minder dan maandelijks) om een vergelijking mogelijk te maken met de Participatiesurvey 2014.

Algemene vergelijking

De meest recente data uit de Participatiesurvey geven een duidelijke inkijk in de wijzigingen die het mediagebruik van de Vlamingen in de laatste jaren heeft ondergaan, en welke media in 2020 een prominente plaats bekleden in Vlaamse mediaroutines. Zo blijkt het televisietoestel een vaste waarde in het maandelijkse mediadiet van de Vlaming. Reeds in 2014 gebruikte ruim 97% van de bevroegde mediagebruikers de afgelopen maand een televisietoestel. Dit aantal blijft ook in 2020 stabiel (zie figuur 1), en vertoont geen significant verschil in gebruik sinds 2014.

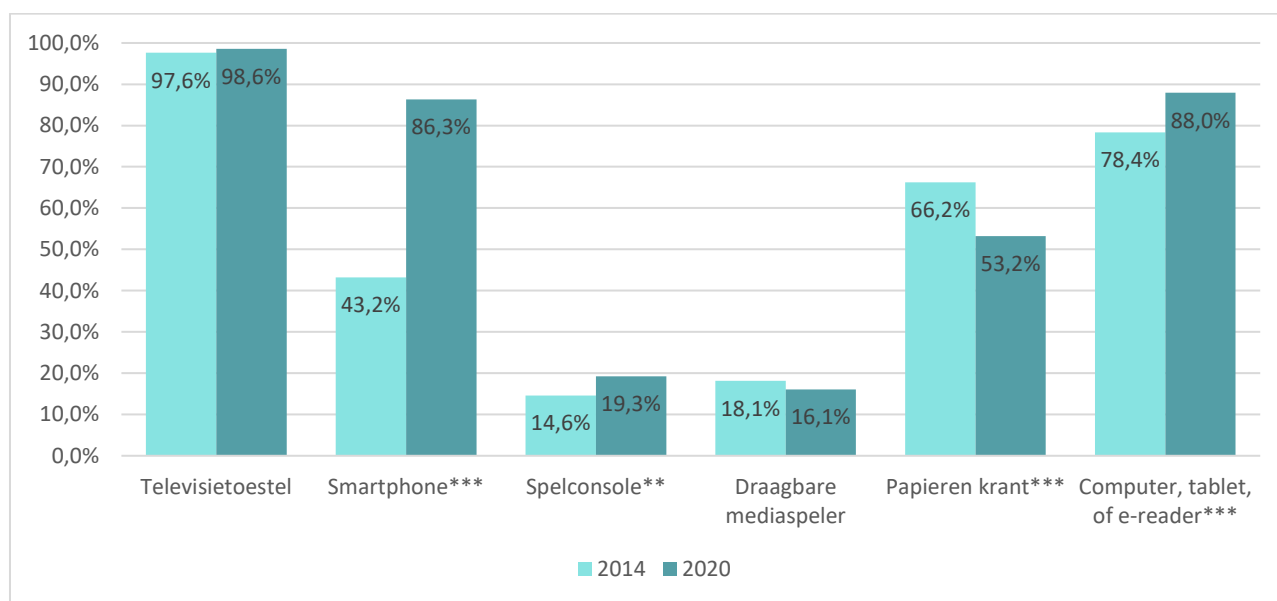
Daarnaast merken we in de afgelopen 5 jaar ook een digitale versnelling op. Smartphones kennen een aanzienlijke stijging in gebruikscijfers van 43,2% in 2014 naar 86,3% in 2020. De laatste vijf jaar zagen we de smartphone dan ook zijn intrek nemen in de mediaroutines van Vlamingen, en werd voor velen

de smartphone een onlosmakelijk deel van hun leven. Daarnaast zien we ook een verdere stijging in het gebruik van computers, tablets, en e-readers gedurende de voorbije maand. Zo'n 88% van de Vlamingen geeft in 2020 aan van deze toestellen gebruik te hebben gemaakt. Een significante stijging sinds 2014 van ruim 10 procentpunten.

We tekenen ook een statistisch significante stijging op in het maandelijks gebruik van spelconsoles. In 2020 geeft zo'n 19% van de gebruikers in de Participatiesurvey aan een spelconsole gebruikt te hebben gedurende de afgelopen maand. Een stijging van zo'n 4,7 procentpunten sinds 2014. Draagbare mediaspelers blijken daarentegen hun limiet bereikt te hebben, en blijft qua gebruik op eenzelfde pijl. Al blijft het gebruik van draagbare mediaspelers met slechts 16% van de populatie relatief beperkt.

Heel wat Vlamingen nemen afscheid van de papieren krant. Het maandelijks gebruik van papieren kranten gaat er sinds 2014 sterk op achteruit. Die bevinding bevestigt een dalende trend in het gebruik van gedrukte pers die ook in ander onderzoek wordt opgetekend (Nieuwsgebruik.be, 2021). In 2020 geeft nog ruim 53% van de Vlamingen aan gedurende de afgelopen maand een papieren krant te hebben gebruikt. Een daling van 13 procentpunten sinds 2014.

Figuur 1: Gebruik mediatoestel gedurende de afgelopen maand ($n_{2014}= 990$; $n_{2020}= 498$)

Significante verschillen van PaS-2020 ten opzichte van vorige edities: *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Tabel 1: Significantie participatieverschillen tussen edities ($n_{2014}= 990$; $n_{2020}= 498$)

	editie survey	
	2014	2020
Gebruik mediatoestel gedurende de afgelopen maand		
Televisietoestel	97,6%	98,6%
Smartphone	43,2% ***	86,3%
Spelconsole	14,6% **	19,3%
Draagbare mediaspeler	18,1%	16,1%
Papieren krant	66,2% ***	53,2%
Computer, tablet, e-reader	78,4% ***	88,0%

Significante verschillen van PaS-2020 ten opzichte van vorige edities: *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Resultaten multivariate analyses

Televisiegebruik

Aan de hand van de bivariate analyse hoger in deze Facts & Figures merkten we reeds op dat het televisiegebruik van Vlamingen in 2020 niet significant verschilt van het televisiegebruik in 2014. Het percentage gebruikers dat op maandelijkse basis naar een televisietoestel kijkt is immers nauwelijks gewijzigd sinds 2014. Deze resultaten benadrukken zo dat het televisietoestel een vaste waarde blijft in de maandelijkse routines van de meeste Vlamingen. Ook een multivariate analyse bevestigt dit: zo stellen we vast dat televisiegebruik in 2020 niet significant verschilt van 2014.¹

Dat de televisie een vaste waarde is voor Vlamingen toont zich ook wanneer we kijken naar verschillen wat betreft geslacht, opleiding, en leeftijd. Ook hier zien we immers geen significant verschil in het televisiegebruik op maandelijkse basis. Vergelijkbaar onderzoek toont immers aan dat ook jongeren, die vaak als *cord-cutters* worden bekeken (gebruikers die betaalde televisie-abonnementen inruilen voor online alternatieven, cfr. Strangelove, 2015), nog vaak achter de televisie kruipen (Vanhaelewijn et al., 2020). Slechts een zeer beperkte groep mediagebruikers weert de televisie uit hun repertoire en gaat over tot *cord-cutting* (Strangelove, 2015; Vandendriessche et al., 2021), een reflectie die we eveneens kunnen maken op basis van de Participatiesurvey.

¹ In de multivariate analyse zijn geen significante verschillen waarneembaar in televisiegebruik, daarnaast geldt ook dat er geen significante verschillen te vinden zijn op basis van geslacht, opleiding, en leeftijd. Om die reden werd geen tabel opgenomen voor de multivariate analyses van televisiegebruik.

Smartphonegebruik

Het smartphonegebruik van Vlamingen is sterk veranderd sinds 2014, dit wordt nogmaals bevestigd in de multivariate analyse. Zo zien we in model 1 (tabel 3) dat gebruikers in 2014 een significant lagere odds (OR = 0,13) vertonen om op maandelijkse basis gebruik te maken van hun smartphone.

Ook wanneer we in model 2 (tabel 3) controleren voor de mogelijke impact van sociodemografische factoren op verschillen in smartphonegebruik, zien we dat smartphonegebruik in 2020 nog steeds significant hoger ligt dan het smartphonegebruik in 2014. Meer nog, het verschil in smartphonegebruik tussen 2014 en 2020 groeit zelfs wanneer we controleren voor de impact van sociodemografische variabelen. Daarnaast merken we op dat vooral hoger opgeleiden en jongeren een grotere odds vertonen om op maandelijkse basis gebruik te maken van een smartphone.

Tabel 3: Logistische regressieanalyse naar het minstens maandelijks gebruik van een smartphone. Gerapporteerde waarden zijn odds ratio's (n=1.488)

	Model 1		Model 2	
	OR	Sig.	OR	Sig.
Constante	6,456	***	27,574	***
Editie survey (ref.: 2020) 2014	,134	***	,040	***
Geslacht (ref.: vrouw) Man			1,374	*
Opleiding (ref.: diploma hoger secundair) Volgt nog onderwijs			,901	n.s.
Ten hoogste lager secundair			,651	*
Hoger onderwijs			2,517	***
Leeftijd (ref.: 26-39 jaar) 15-25 jaar			2,798	***
40-54 jaar			,543	***
55-64 jaar			,244	***
65-74 jaar			,118	***
75-85 jaar			,016	***
Nagelkerke R²		,205		,505

Noot: significantie wordt aangeduid met *. *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$; n.s. = niet significant

Gebruik van een spelconsole

In de bivariate analyse van het maandelijks gebruik van spelconsoles tekenden we reeds een significante stijging op sinds 2014. Zo blijken spelconsoles in 2020 nog net iets vaker intrek te vinden in de huiskamer van Vlamingen dan 5 jaar geleden. Zo'n 19% van de bevroegde Vlamingen geeft in 2020 aan een spelconsole gebruikt te hebben gedurende de voorbije maand. In dit onderdeel voegen we aan deze resultaten ook nog een multivariate analyse toe, waarbij we deze analyses controleren op een mogelijke invloed van sociodemografische variabelen.

Ook hier lijken de multivariate analyses de lichte groei in het gebruik van spelconsoles te bevestigen. Gebruikers uit 2014 vertonen een significant lagere odds om gebruik te maken van een spelconsole wanneer we controleren voor de impact van de samenstelling van de bevolking. Vooral leeftijd en geslacht hebben een significante samenhang met het gebruik van spelconsoles. 15- tot 25-jarigen hebben een significant hogere odds om de afgelopen maand een spelconsole gebruikt te hebben dan de referentiecategorie van 26- tot 39-jarigen. Oudere bevolkingsgroepen (> 40 jaar oud) vertonen op beurt een lagere odds om gedurende de afgelopen maand een spelconsole te gebruiken. Een duidelijk signaal dat, ondanks de lichte toename in gebruikscijfers, het gebruik van spelconsoles in Vlaanderen nog steeds hoofdzakelijk beperkt blijft tot de jongere leeftijdsgroepen.

Daarnaast kent het gebruik van spelconsoles ook vandaag nog een merkbare genderkloof. Mannen hebben een significant hogere odds dan vrouwen om een spelconsole te gebruiken. Deze resultaten liggen eveneens in lijn met wetenschappelijk onderzoek naar genderverschillen in gaming, dat erop wijst dat gaming nog steeds hoofdzakelijk een mannelijk tijdverdrif betreft (Veltri et al., 2014). Deze resultaten wijzen op het belang om een diepgaander inzicht te verschaffen in de voornoemde verschillen in gebruikscijfers. Onderzoek wijst onder andere op verschillende motivaties en voorkeuren aangaande gaming naargelang gender (Romrell, 2013 ; Veltri et al., 2014). Aan de hand van vragenbatterijen in de Participatiesurvey 2020 wordt hier in volgende Facts & Figures verder op ingegaan.

Tabel 4: Logistische regressieanalyse naar het minstens maandelijks gebruik van een spelconsole. Gerapporteerde waarden zijn odds ratio's (n=1.488)

	Model 1		Model 2	
	OR	Sig.	OR	Sig.
Constate	,239	***	,310	***
Editie survey (ref.: 2020) 2014	,883	n.s.	,713	***
Geslacht (ref.: vrouw) Man			2,024	***
Opleiding (ref.: diploma hoger secundair) Volgt nog onderwijs			,599	n.s.
Ten hoogste lager secundair			,789	n.s.
Hoger onderwijs			,600	**
Leeftijd (ref.: 26-39 jaar) 15-25 jaar			3,607	***
40-54 jaar			,603	*
55-64 jaar			,207	***
65-74 jaar			,103	***
75-85 jaar			,310	***
Nagelkerke R²	,001		,243	

Noot: significantie wordt aangeduid met *. *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$; n.s. = niet significant

Gebruik van een draagbare mediaspeler

Onder draagbare mediaspeler verstaan we toestellen zoals onder andere een iPod, walkman, en mp3-speler. Uit de bivariate analyse konden we eerder opmaken dat het aantal Vlamingen dat maandelijks gebruikmaakt van een draagbare mediaspeler met 18% in 2014 en 16% in 2020 vrij laag ligt. We hebben geen cijfers van voor 2014, maar deze lage cijfers kunnen wellicht gekoppeld worden aan de opkomst van smartphones en de verwevenheid van deze toestellen met het dagelijks leven van gebruikers: zo'n 48,5% van de gebruikers in de Participatiesurvey 2020 gaf immers aan de voorbije maand hun smartphone gebruikt te hebben voor het beluisteren van muziek en audiofragmenten.² Ook wanneer we de multivariate analyse naar het gebruik van draagbare mediatoestellen nader bekijken, zien we geen significant verschil in gebruikscijfers sinds 2014.

Tabel 5: Logistische regressieanalyse naar het minstens maandelijks gebruik van een draagbare mediaspeler (iPod, walkman, mp3-speler, ...). Gerapporteerde waarden zijn odds ratio's (n=1.488)

	Model 1		Model 2	
	OR	Sig.	OR	Sig.
Constante	,191	***	,200	***
Editie survey (ref.: 2020) 2014	1,173	n.s.	1,087	n.s.
Geslacht (ref.: vrouw) Man			1,123	n.s.
Opleiding (ref.: diploma hoger secundair) Volgt nog onderwijs			1,592	n.s.
Ten hoogste lager secundair			,724	n.s.
Hoger onderwijs			1,671	**
Leeftijd (ref.: 26-39 jaar) 15-25 jaar			2,072	**
40-54 jaar			,672	*
55-64 jaar			,471	**
65-74 jaar			,225	***
75-85 jaar			,151	***
Nagelkerke R²	,001		,157	

Noot: significantie wordt aangeduid met *. *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$; n.s. = niet significant

Wel zien we een significant verschil in gebruik op basis van opleidingsniveau en leeftijd. Zo vertonen hoger opgeleiden en studenten een significant hogere odds om gebruik te maken van een draagbare mediaspeler ten opzichte van de referentiecategorie van gebruikers met een secundair onderwijsdiploma. Daarnaast vertoont ook de jongste leeftijdscategorie een hogere odds dan de referentiecategorie van 26- tot 39-jarigen om een draagbaar mediatoestel te gebruiken. Naarmate de

² Percentage op basis van vraag 'AUDIO2' in Participatiesurvey 2020 – wave 1

leeftijd van respondenten toeneemt daalt immers hun odds om draagbare mediatoestellen te gebruiken.

Gebruik van een papieren krant

Voorgaande analyses die uitgevoerd werden door het Kenniscentrum Cultuur- en Mediaparticipatie voor Nieuwsgebruik.be op basis van het Digital News Report (Reuters Institute for the Study of Journalism) toonden reeds een merkbare daling in het gebruik van papieren kranten in Vlaanderen.³ Deze analyses worden nogmaals bevestigd aan de hand van de data uit de Participatiesurvey, waar we in de bivariate analyse hoger in deze Facts & Figures een significante daling in het maandelijks gebruik van een papieren krant optekenden sinds 2014.

Wanneer we deze resultaten verder uitpluizen aan de hand van de multivariate analyse zien we eveneens dat gebruikers in 2014 een significant hogere odds vertonen om maandelijks een papieren krant te gebruiken dan gebruikers in 2020. Ook wanneer we in model 2 controleren voor de invloed van sociodemografische variabelen behouden gebruikers in 2014 een significant hogere odds dan in 2020. Meer nog, het verschil in odds tussen respondenten in 2014 en 2020 om gebruik te maken van een papieren krant neemt toe wanneer we controleren voor de invloed van sociodemografische variabelen.

Daarnaast zien we ook een invloed van opleidingsniveau en leeftijd in het gebruik van papieren kranten. Zo vertonen hoger opgeleiden en studenten een significant hogere odds om een krant gebruikt te hebben gedurende de afgelopen maand dan de referentiecategorie (secundair onderwijs), en zijn jongere leeftijdsgroepen minder geneigd een papieren krant te lezen.

³ Voor meer informatie, zie <https://www.nieuwsgebruik.be/monitor/wie-raadpleegt-welke-nieuwsmedia>

Tabel 6: Logistische regressieanalyse naar het minstens maandelijks gebruik van een papieren krant. Gerapporteerde waarden zijn odds ratio's (n=1.488)

	Model 1		Model 2	
	OR	Sig.	OR	Sig.
Constante	1,129	n.s.	,725	n.s.
Editie survey (ref.: 2020) 2014	2,104	***	2,311	***
Geslacht (ref.: vrouw) Man			1,245	n.s.
Opleiding (ref.: diploma hoger secundair) Volgt nog onderwijs			1,073	n.s.
Ten hoogste lager secundair			,633	**
Hoger onderwijs			1,814	***
Leeftijd (ref.: 26-39 jaar) 15-25 jaar			,748	n.s.
40-54 jaar			1,160	n.s.
55-64 jaar			1,862	**
65-74 jaar			1,745	**
75-85 jaar			2,433	***
Nagelkerke R²	,039		,098	

Noot: significantie wordt aangeduid met *. *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$; n.s. = niet significant

Gebruik van een computer, tablet, of e-reader

Ten slotte zien we ook het maandelijks gebruik van computers, tablets, en e-readers voortschrijden in 2020. De bivariate analyse die hoger beschreven werd, toonde zo reeds een verdere groei in gebruikscijfers tot ruim 88%. Ook in de multivariate analyse zien we dat een groeiend aantal Vlamingen de afgelopen maand gebruik gemaakt heeft van een computer, tablet, of e-reader. Dit toont zich in een significant lagere odds om gebruik te maken van deze toestellen in 2014 (zie model 1).

Wanneer we controleren op de invloed van sociodemografische variabelen (zie model 2) zien we eveneens dat het verschil in gebruik van computers, tablets, en e-readers tussen 2014 en 2020 vergroot. Daarnaast blijken sociodemografische variabelen ook significante voorspellers voor het gebruik van computers, tablets, en e-readers. Zo zet een genderkloof zich voort in het gebruik van deze toestellen, wat zich uit in een significant hogere odds voor mannen dan vrouwen om de afgelopen maand gebruik te hebben gemaakt van computers, tablets of e-readers.

Ook op het gebied van opleidingsniveau en leeftijd zet een merkbare gebruikskloof zich voort. Hoger opgeleiden vertonen een hogere odds dan de referentiecategorie (secundair onderwijs) om gebruik te maken van computers, tablets, en e-readers op maandelijkse basis, en gebruikers die hun secundair onderwijs niet voltooid hebben vertonen een significant lagere odds (0,34; $p < ,001$) dan de referentiecategorie.

Tabel 7: Logistische regressieanalyse naar het minstens maandelijks gebruik van een computer, tablet, of e-reader. Gerapporteerde waarden zijn odds ratio's (n=1.488)

	Model 1		Model 2	
	OR	Sig.	OR	Sig.
Constante	7,235	***	16,710	***
Editie survey (ref.: 2020) 2014	,607	**	,457	***
Geslacht (ref.: vrouw) Man			1,691	**
Opleiding (ref.: diploma hoger secundair) Volgt nog onderwijs			1,205	n.s.
Ten hoogste lager secundair			,349	***
Hoger onderwijs			6,873	***
Leeftijd (ref.: 26-39 jaar) 15-25 jaar			1,783	n.s.
40-54 jaar			,880	n.s.
55-64 jaar			,397	**
65-74 jaar			,259	***
75-85 jaar			,070	***
Nagelkerke R²	,012		,417	

Noot: significantie wordt aangeduid met *. *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$; n.s. = niet significant

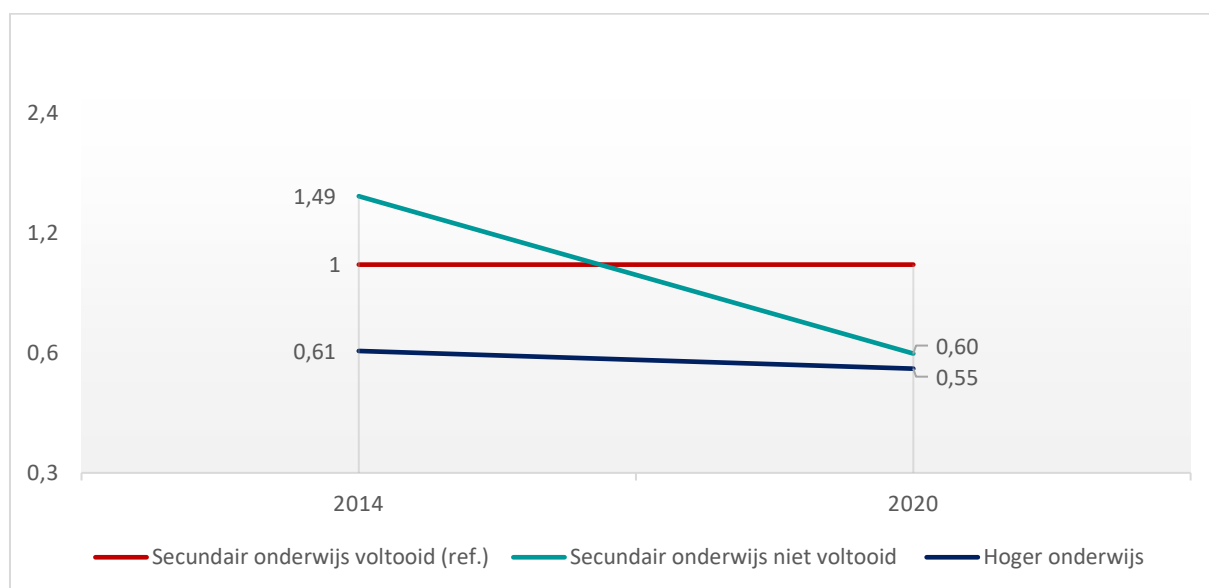
Evolutie van de opleidingskloof in het gebruik van mediatoestellen

Ook voor het gebruik van mediatoestellen blijft de opleidingskloof wat betreft participatie een belangrijke factor om in kaart te brengen. Zo vormen verschillen in opleiding immers, naast leeftijd, een van “de vaakst vernoemde verklaringen voor de digitale kloof” (Cruz-Jesus et al., 2016: 76). Zoals blijkt uit de resultaten die hieronder besproken worden, is het relaas van de adoptie van mediatoestellen in Vlaanderen nog steeds gekenmerkt door verschillen naar opleidingsniveau. Hoewel sommige mediatoestellen een nagenoeg onwrikbare plaats kennen in de mediaroutines van Vlamingen, zoals bv. de televisie of smartphone, is het gebruik van andere media nog steeds gekenmerkt door een opleidingskloof. Zo blijkt bijvoorbeeld het gebruik van kranten nog steeds vooral het voorrecht van hoogopgeleide gebruikers, hoewel laagopgeleiden een inhaalbeweging hebben ingezet. Een toch niet te overzien resultaat anno 2020, gezien het gebruik van nieuwsmedia vaak wordt gelijkgesteld met iemands ‘raam op de wereld’ (Picone en Vandenplas, 2021), en het woelige nieuwslandschap tijdens de pandemie, dat gekenmerkt werd door desinformatie en complottheorieën, en in eenzelfde adem ook een ‘infodemie’ genoemd werd (Nielsen et al., 2020; World Health Organization, 2020).

Televisie

Dat televisie inmiddels een belangrijke pijler is geworden in de mediaroutines van Vlamingen, zien we duidelijk gereflecteerd in de cijfers. Dat hoeft niet te verbazen, televisie heeft inmiddels al meer dan een halve eeuw geleden haar intrede gedaan in Vlaamse huishoudens. Die wortels blijken over de jaren heen enkel dieper te zijn gegroeid. Ook nieuwe technologieën zoals video-streaming en casting convergeerden op het televisiescherm, dat voor vele Vlamingen nog steeds de rol van centraal scherm in het huishouden lijkt te bekleden. Zo zien we geen significante verschillen wat betreft opleidingsniveau in het maandelijks gebruik van televisie. Niettegenstaande betekent dat niet dat sommige gebruikers zich van de meute onderscheiden door een frequent gebruik (dagelijks of meerdere keren per dag) van televisie. Wanneer echter een ruime doorsnede gemaakt wordt van de mediaroutines op maandelijks niveau, zoals in dit rapport het geval is, is het televisietoestel een gemene deler in de repertoires van Vlamingen.

Figuur 2: Maandelijks gebruik van televisie volgens opleiding: odds ratio's (analyses per meetmomenten; enkel afgestudeerden; $n_{2014}=990$; $n_{2020}=498$)

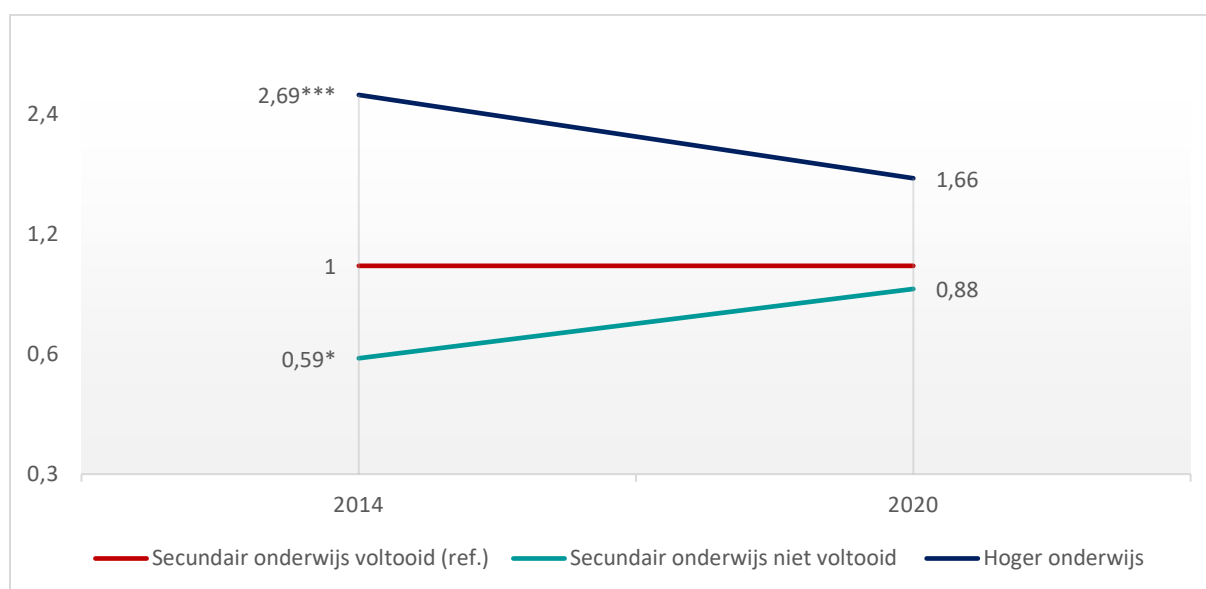

Significantie voor verschil t.a.v. referentiegroep : *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Smartphone

Ook de smartphone kende, zoals eerder besproken in deze Facts & Figures, een sterke opmars in de mediarepertoires van Vlaamse gebruikers. Waar in 2014 nog een significant verschil merkbaar was in het gebruik van smartphones naar opleidingsniveau, waarbij hoogopgeleiden een hogere odds vertoonden om maandelijks een smartphone te gebruiken dan de referentie-categorie van gebruikers met een diploma secundair onderwijs, toont zich in 2020 geen significant verschil meer in (maandelijks) smartphonegebruik naar opleiding. De opleidingskloof die in 2014 nog sterk zichtbaar was, lijkt in 2020 dan ook grotendeels gedicht.

Figuur 3: Maandelijks gebruik van smartphones volgens opleiding: odds ratio's (analyses per meetmomenten; enkel niet-schoolgaande respondenten: $n_{2014}=990$; $n_{2020}=498$)

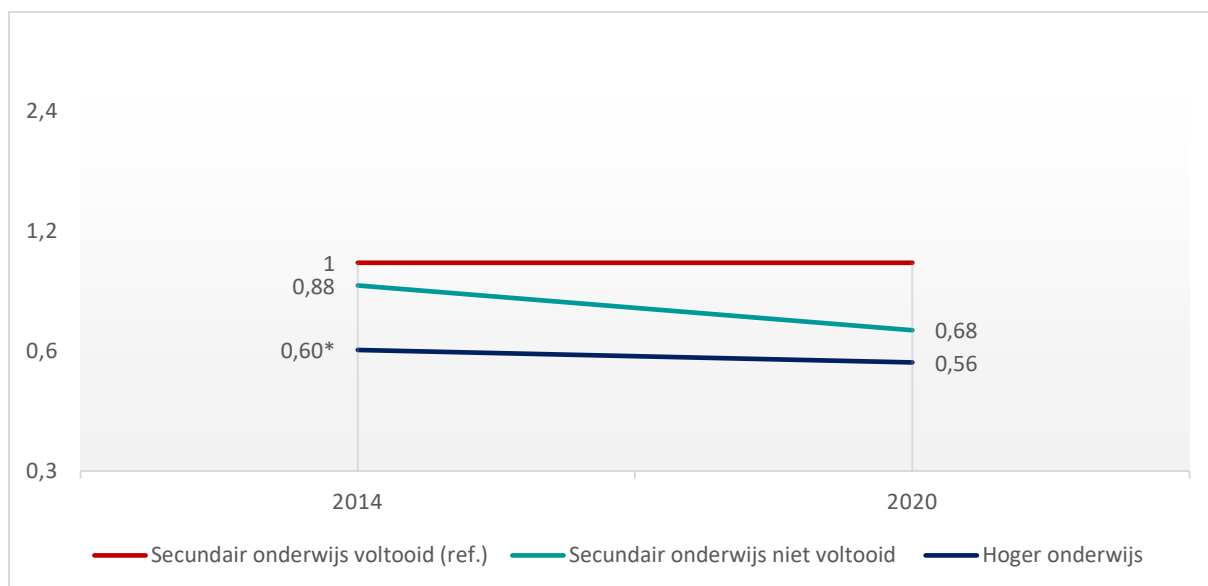

Significantie voor verschil t.a.v. referentiegroep : *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Spelconsole

Ook wat betreft het maandelijks gebruik van spelconsoles zien we dat waar er zich in 2014 nog een klein significant verschil in de odds van hoogopgeleiden voordeed, in 2020 geen significante verschillen meer waarneembaar zijn. Zo zien we dat zowel laag- als hoogopgeleiden een lagere odds vertonen om op maandelijkse basis een spelconsole te gebruiken. Het gebruik van spelconsoles blijkt zich immers beter te verklaren door leeftijdsverschillen dan opleiding, waarbij jongere gebruikers een significant hogere odds vertonen om maandelijks een spelconsole te gebruiken dan oudere gebruikers.

Figuur 4: Maandelijks gebruik van spelconsoles volgens opleiding: odds ratio's (analyses per meetmomenten; enkel niet-schoolgaande respondenten: $n_{2014}=990$; $n_{2020}=498$)

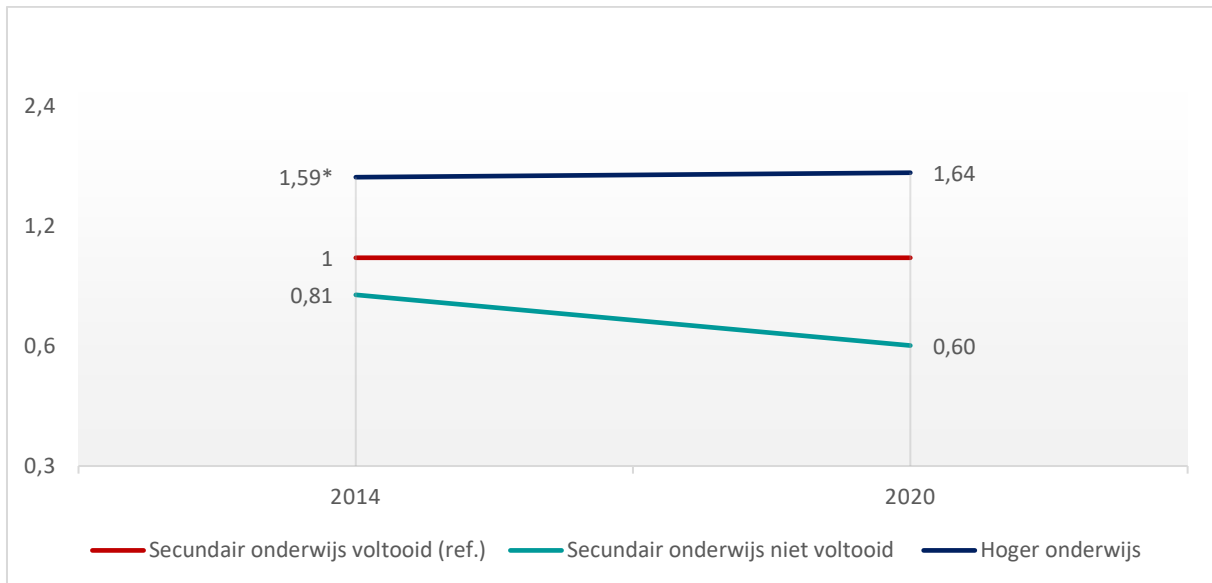

Significantie voor verschil t.a.v. referentiegroep : *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Draagbare mediaspelers

Ook in het maandelijks gebruik van mediaspelers zien we dat de opleidingskloof die we in 2014 nog vaststelden tussen gebruikers met een diploma secundair onderwijs en laagopgeleiden, in 2020 niet meer voorkomt. Daarbovenop stelden we eerder in deze Facts & Figures ook vast dat het algehele gebruik van draagbare mediaspelers (waaronder mp3-spelers of iPod) evenwel gedaald is sinds 2014. Een vaststelling die mogelijk te wijten is aan de verdere intrede van smartphones in de mediaroutines van Vlamingen, gezien de smartphone verschillende functionaliteiten van de mp3-speler overneemt.

Figuur 5: Maandelijks gebruik van draagbare mediaspelers volgens opleiding: odds ratio's (analyses per meetmomenten; enkel niet-schoolgaande respondenten: $n_{2014}= 990$; $n_{2020}= 498$)

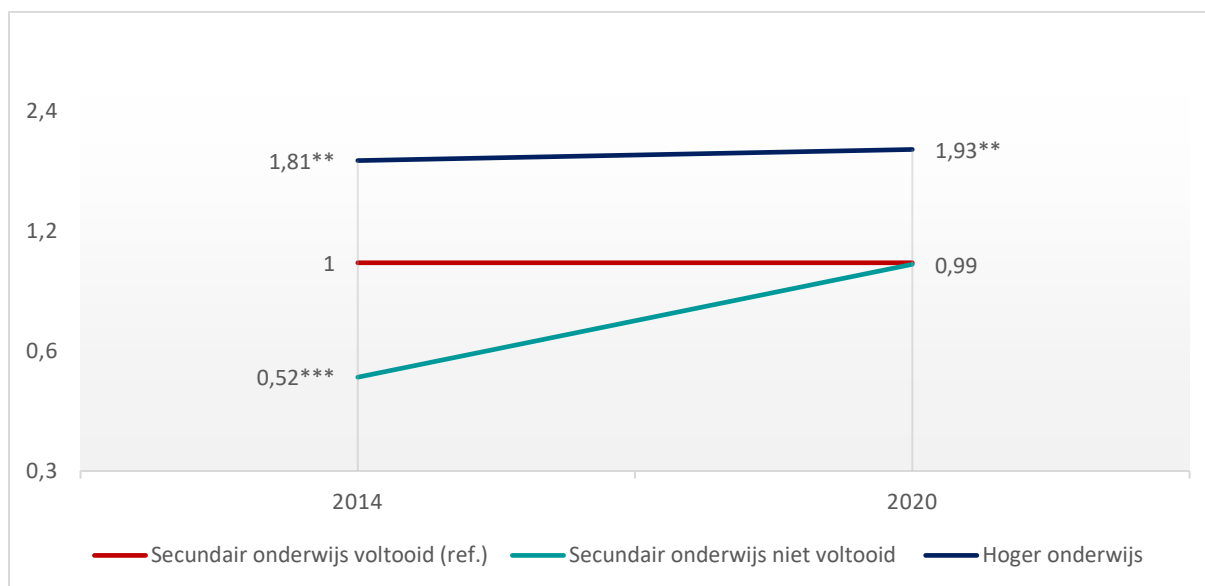

Significantie voor verschil t.a.v. referentiegroep : *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Papieren krant

Wat betreft het maandelijks gebruik van kranten zien we echter wel dat de opleidingskloof die ook in 2014 merkbaar aanwezig was, zich doortrekt in 2020. Hoewel zoals eerder vermeld laagopgeleiden een inhaalbeweging lijken te hebben ingezet, en de kloof aan het slinken is, vertonen hoogopgeleiden nog steeds een significant hogere odds om maandelijks de krant te lezen dan de referentiecategorie.

Figuur 6: Maandelijks gebruik van papieren kranten volgens opleiding: odds ratio's (analyses per meetmomenten; enkel niet-schoolgaande respondenten: $n_{2014}=990$; $n_{2020}=498$)

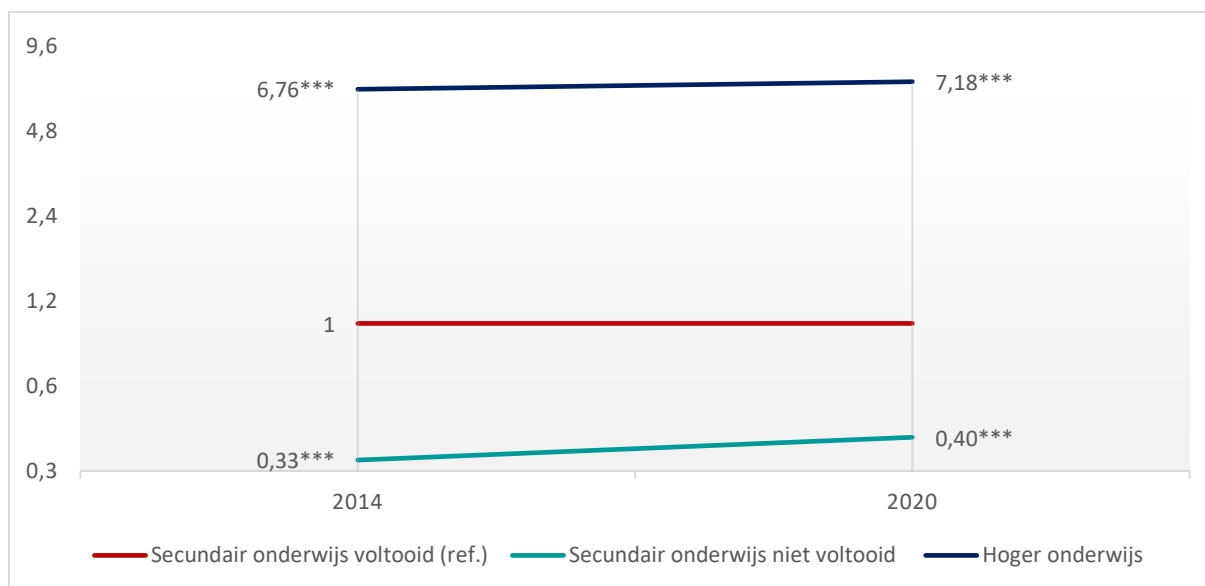

Significantie voor verschil t.a.v. referentiegroep : *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Computer, tablet, of E-reader

Ook het gebruik van computer, tablet, en e-readers blijft sterk gekenmerkt door een opleidingskloof. Hoogopgeleiden vertonen een significant hogere odds dan de referentiegroep (gebruikers met een secundair diploma), terwijl laagopgeleiden een significant lagere odds vertonen. Hoewel het gebruik van deze media sinds 2014 dus gestegen blijkt, zoals werd aangetoond in de algemene vergelijking hoger in deze Facts & Figures, is de groei die hier wordt opgetekend allesbehalve gelijk verdeeld. Ook anno 2020 blijkt de digitale kloof zich dus wat betreft opleiding door te trekken.

Figuur 7: Maandelijks gebruik van computers, tablets, of e-readers volgens opleiding: odds ratio's (analyses per meetmomenten; enkel niet-schoolgaande respondenten: $n_{2014}=990$; $n_{2020}=498$)

Significantie voor verschil t.a.v. referentiegroep : *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Samenvatting

Deze Facts & Figures biedt een overzicht van veranderingen in maandelijks gebruik van mediatoestellen ten opzichte van de vorige editie van de Participatiesurvey uit 2014. Een digitale versnelling laat zich voelen in de laatste zes jaar: smartphones zijn inmiddels helemaal ingeburgerd in het mediadieet van de Vlaming, en ook de intrek van computers, tablets, en e-readers zet zich verder voort.

Toch zien we ook enkele mediatoestellen die wegebben uit het mediarepertoire van Vlamingen. Draagbare mediatoestellen zoals iPods en mp3's zijn hun hoogtepunt voorbij. Een mogelijke reflectie van de groeiende mediaconvergentie van het voorbije decennium, en de opkomst van de smartphone die verschillende functionaliteiten van draagbare mediaspelers overneemt.

Daarnaast valt ook een dalend maandelijks gebruik van papieren kranten op. Deze trend werd eveneens gesignaleerd aan de hand van het Digital News Report. Gedrukte pers, maar ook andere traditionele nieuwsmedia zoals televisie en radio verliezen merkbaar aan nieuwsgebruikers. Hoewel bij oudere leeftijdsgroepen en hoogopgeleiden het gebruik van deze media een hoger peil weet aan te houden in de laatste jaren, merken we op dat ook voor deze gebruikers een dalende trend is ingezet, gezien deze gebruikers zich tegenwoordig vooral tot online nieuwsbronnen richten (Nieuwsgebruik.be, 2021).

Ten slotte dient ook de merkbare kloof in gebruik van mediatoestellen te worden aangestipt. Hoewel we voor verschillende mediatoestellen een stijging in gebruik optekenen – in het bijzonder

smartphones en computers, tablets en e-readers, maar ook spelconsoles – toont de multivariate analyses dat het gebruik van deze mediatoestellen nog steeds sterk bepaald wordt door sociodemografische verschillen in leeftijd, opleidingsniveau, en geslacht. De digitale kloof zet zich ondanks een stijging in gebruik door in 2020, wat het belang onderstreept om de impact van de digitale kloof verder in kaart te brengen. Deze digitale kloof blijkt tevens sterk gekenmerkt door opleidingsniveau, zoals aangetoond werd in de analyses naar de opleidingskloof in mediagebruik (zie figuur 7). Daarnaast toonde recent onderzoek uit het Digimeter-rapport eveneens aan dat we de manier waarop we de digitale kloof conceptualiseren kritisch moeten evalueren, en dan in het bijzonder inzake toegang. De coronacrisis toonde immers aan dat toegang hebben tot één toestel per huishouden onvoldoende is om de digitale kloof te overbruggen wanneer meerdere gezinsleden wedijveren om toegang tot hetzelfde toestel om digitaal optimaal te kunnen functioneren voor school of het werk (Vandendriessche et al., 2021). Dit vergt dat we niet enkel de vragenmodules met betrekking tot de digitale kloof in de participatiesurvey blijvend evalueren, maar ook dat we deze analyses aanvullen met kwalitatief onderzoek om de verschillende dynamieken in mediagebruik binnen het gezin in kaart te brengen.

Referenties

- Cruz-Jesus, F., Vicente, M. R., Bacao, F., & Oliveira, T. (2016). The education-related digital divide: An analysis for the EU-28. *Computers in Human Behavior*, 56, 72-82.
- Nielsen, R., Fletcher, R., Newman, N., Brennen, S., Howard, P. (2020). [Navigating the 'Infodemic': How People in Six Countries Access and Rate News and Information about Coronavirus](#). *Reuters Institute for the Study of Journalism, Oxford*.
- Picone, I., & Vandenplas, R. (2021). Windows to the World: Imagining Flemish News Audiences and Their Views on Society through the Lens of News Repertoires. *Digital Journalism*, 1-22.
- Romrell, D. (2013). *Gender and Gaming: A Literature Review*. 36th Annual Proceedings: Selected Research and Development Papers Presented at the Annual Convention of the AECT, 170–182.
- Strangelove, M. (2015). *Post-TV: Piracy, cord-cutting, and the future of television*. University of Toronto Press.
- Veltri, N., Krasnova, H., Baumann, A., & Kalayamthanam, N. (2014). *Gender Differences in Online Gaming: A Literature Review*. In 20th Americas Conference on Information Systems, AMCIS 2014.
- Vandendriessche, K., Steenberghs, E., Matheve, A., De Marez, L. (2021). *imec.digimeter 2020: Digitale trends in Vlaanderen*. imec.
- Vanhaelewyn, B., Waeterloos, C., Joris, G., Ponnet, K., Martens, M., De Wolf, R., De Leyn, T., & Van Ouytsel, J. (2020). *Onderzoeksrapport Apestaartjaren: De digitale leefwereld van jongeren*.
- *Wie raadpleegt welke nieuwsmedia?* (2021, Juni 23). Nieuwsgebruik.be. <https://www.nieuwsgebruik.be/monitor/wie-raadpleegt-welke-nieuwsmedia>
- *World Health Organization: Working together to tackle the "infodemic"*. (29 juni 2020). Geraadpleegd op 21 januari, 2022, <https://www.euro.who.int/en/health-topics/Health-systems/digital-health/news/news/2020/6/working-together-to-tackle-the-infodemic>

Bijlage: specifieke vraagstelling

DEVICE	Ik ga u nu een lijst met media voorlezen. Kan u voor elk van deze media aangeven hoe vaak u deze de voorbije maand gebruikt heeft?						
<i>Kaart 1 geven. Slechts één antwoord mogelijk.</i>							
	Niet de voorbije maand	Een uitzonderlijke keer	Een paar keer de voorbije maand	Wekelijks	Meermaals per week	Een keer per dag	Meermaals per dag
1. Televisietoestel	1	2	3	4	5	6	7
2. Radiotoestel, inclusief autoradio	1	2	3	4	5	6	7
3. Computer of laptop	1	2	3	4	5	6	7
4. Smartphone	1	2	3	4	5	6	7
5. Tablet	1	2	3	4	5	6	7
6. E-Reader	1	2	3	4	5	6	7
7. Spelconsole	1	2	3	4	5	6	7
8. Papieren krant	1	2	3	4	5	6	7
9. Draagbare mediaspeler zoals iPod, walkman, mp3-speler	1	2	3	4	5	6	7
10. Muziekinstallatie zoals hifi-keten, platenspeler, cd-speler	1	2	3	4	5	6	7